

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Buskerud

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Sigdal

Emne: Høgtidsmat v. familiefester. Bygdelag: Sigdal og Eggedal.

Oppskr. av: Andreas Mörch

Gard:

(adresse): Prestfoss:

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. AM

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

GF, Gunhild Finnebråten, småbr.enke, Eggedal, f. 1859.
 KS, Kristi Solum, bondeenke, Sigdal, f. 1887.
 JV, Jöran Vika, husm.dtr., 1855-1935, ug., tjente i Sigdal.
 ÅT, Åse Thorud, Eggedal, 1856-1932, husm.kone, Eggedal.

1. Det var vanlig at de gikk i barselsvisitt, konene i grannelaget, skyldfolk med lenger veg, gjerne helt fra grannebygdene, og ungdomsvenninner kom på visitt.

"Du veit vi jikk i visit nå're va kömme te ongar oppi roa hos uss." (GF.)

2! De kunne råke döm hadde avtala så döm kom i följe båte to og tre, men jent kom döm åleine." (GF) (Th. Kittelsens "Grautekjeringar" med kjente koner fra Strøndegårdene i Sigdal, er ikke så helt riktig, sa Jöran Vika, for de brukte ikke å gå så mange i følge. Kittelsen var helt i mot skikken med grautekjeringar og tegnet vel ut fra denne innstilling. AM)

3. "De va ikkje å avtala, de va graut stött för." (GF)

4. Det hendte at nærmeste grannekonå kom med graut same dagen som barnet var födt. Hun tenkte på mat til barnet og mora. Ellers venta de gjerne en åtte dagers tid för de gikk i visitt. Der det var små kår, så det kunne være i minste laget med mat, kom gjerne grannekonene med sendinga en av de förste dagene etter födsla.

5. "De va bare ein gång döm va ute me barselsgrauten,

2.

men döm sendte enda mat fleire vennur dit de va smått me maten. Je löpp te 'o Ö¹aug i Gulrud da'o låg, de va mean je tente i Teige. Ho Gunhild Teige hadde vöri der i visit sjöl, men je sku gå bori te'röm me noko mat, de va brö og smör, ja kaku au."(GF).

6."De va bare römmegraut döm bar te barselskjæringane för.De kunne vel bli væla mikkji graut me ein gång, men de va jent fleire på stella,så döm jörtte te me å eta'n opp. Fette hadde döm på ei feiteflaske. Va're så döm sku la barselskjæringa og ongen smaka på grauten ratt, sette döm feiteflaske i vart vatten og bråja fette og tömte de over grauten. "(GF).

7. Ukjent her.

8. "Römmegrauten bar döm i rosemåla eller svidde grautespann, de va lagga trespann me lökk. Döm vart breskebaka före'n hadde graut i döm. De va sjikken så lenge döm bar graut te barselskjæringane i Eggedæl.Men i Sigdæl kom de i bruk tarinar tå steintei.De va vel utoverⁱ 80-og 90-åra döm kom, ja kansje för au. Döm kom i stella för grautespanna, men de var au döm som hölli på spanna.

"Je huser a Kari Vatnås kom te a mor da a lå me a Laura. Så va're så haukt denna tia, og så hadd' a rulla borme Vasslilande' og hadde sli sunn tarin. Hu kom me grauten i körja. De va risengrin i den grauten, de huse je."(KS)"Oppå grauten va're lagt tett me rusinur, så va're strödd sukker og kanel på'n,au. Fette vart bråja og hella oppå der att. Så va'n færi te å eta. De va somme som hadde risengrin i grauten, så i Sigdæl, men i Eggedæl va're aller grin i'n."(KS,GF,JV.)

9. "De va barselsgraut,de. Men jormora oppi hos uss,ho Brita Juvet,källa de sengemat,"forteller GF.Jordmora var fra Jostedal, så eggedölingene la merke til det fremmede ordet.(AM)

10. "De va kjeringa sjöl som jikk i visit. Va de så at' o ikkje kunne kammå i frå, så sendt' o tenesjenta. Men de va va nå ikkje så ofte döm löppi. Döm hadde helst ikkje haug te're hell, men döm måtte nå gå nå 'röm vart befalte te're." (GF)

11. "Nei, mennan va ikkje me, de ville ikkje gått an." (GF)

12. "Vess döm hadde noko på stella (hövelig mat), så sku vi ha noko å eta. Vi måtte gje uss tål, ha ein kaffikopp og prate om denna greia (födsla) da, åssen de va gått og slekt. I Eggedæl va're slekk at vi sku ikkje eta tå den grauten vi va kömme me. (Det samme gjelder Sigdal. AM)

De sku vara så likete (liketil) me trakteringa, ikkje noko höktering te visitkjeringane." (GF)

Det var helst barna (eller ei tjenestejente) på stedet som bar heimatt spannet eller terrinet. Barna fikk pålegg heimefra hva de skulle si: "Je kommer att me tarin, og sku sei takk för de som va i'n." (Nedre Sigdal).

13. Ukjent.

14. Ukjent.

15. Det var ikke vanlig skikk at de gikk i visitt til ugifte mödre. "Je veit döm bar mat te nokon som budde i Struten, döm va ikkje jifte da döm fekk ein onge." (GF)
Det ble altså lagt merke til og hugsa, det var utom skikken. (AM).

16. Etter hvert som det gikk ut med barselsgrauten, ble det sukkerbröd visitkjeringane tok med seg. Etter at det kom baker til Sigdal, utover omkr. 1900, ble det gjerne tinga sukkerbröd hos han, så av dem som ikke budde for langt unna. Det var sukkerbröd med ei stor lyserau sukkerrose oppå. Disse rosene ble ofte gjömt i en skuff, - de var så fine. Men med tida minka de nok, bit for bit hver gang barna i huset besøkte dem.

Det var eldre folk som gikk med graut så seint som i

4.

1920-åra. Men da ble det for alvor slutt, det var kakene som kom i stedet: sukkerbröd, formkaker, blötkaker med sukkerpynt eller krem, kromkaker fylte med krem eller småkaker. Blomster er ikke kommet i bruk ved barselsvisitt ennå, det skal være noe etende. (AM)

17. "Va're nære sjülfölk, så som bestemor te ongen, hell sösken te faren hell mora, hadde döm enda me sei ei gave, et klesplagg hell tei te et plagg, ein lamonge hell peng. -(Fölk sendte enda kler au. Döm kunne ha ongekler ligganes, og da ga döm bort tå döm. Je fekk enda ongekler, döttane te Knudson i Haugen kom me kler, kjole og luve og slekt fekk je. Ho Gunhild Teige hadde nå ikkje ongar sjöl, men ho kjöfte tei og gjore kler og ga bort.)"
(GF)

18. De tar vanligvis ikke med gaver til barnet nå. De kommer først med dåpen.

19. "Jamt va fadderane me heim i frå kjörka, så på garane, bori småstellune va de ikkje stött at alle fadderane va me. Men ho som bar og mann hennas, han va helst fadder han au, va me te meddas. Så va're oppi hos uss. (Råensetroa, Eggedal) De va nå bare smågarar oppi der." (GF)

Men slik var det ikke over alt. Gonnor Björnerud (f. i Eggedal, småbr. kone Sigdal, 1851- 1933) fortalte: "Nå're va barsel der i roa (Grönhovdsroa, Eggedal, fire større gardar, 3-4 plasser), va're lag. Heile roa va me da, og da va're brennevin. Da dansa Megarsmann me to i följe, de va 'n flik te, enda han va gammal noko alt da." (1928).

JV fortalte i 1927: (fra övre Sigdal, fra Strandegardane, etter måten store gardar) "Etterpå, om kvelden etter dåpen, va're store lag mange stanna. Der tura döm og drakk döm så döm jamt såmna alle karane. Kvinnfölk hadde bere sjikk enn å drekke sei fulle slekke dagar, för de ville vöri skam, jamvæl om döm ikkje va så neie me're i andre lag."

5

ÅT hadde ei regle etter han gamle Eilöv Nymoen i övre Sigdal (f.1843) om "kjæringa som sku brigge te barsel". "Fist brigga 'o tåll tinnur godt öl, så brigga'o tåll tinnur kleint öl, og så tåll tinnur skvalaram(spössel). Og de siste va like godt som de fiste.Så ba'o te sei alle sine gode venner da, så som'o Körbjönns-Beret og'n Jeite-Jermun og'n Steingrim Skölten." (1928).

Barsel er nevnt i tingbökene: Fra ei tjuvesak i Sigdal; 1798: - En söndagskvæld lurte han seg inn i bryggerhuset på Grasvik, der det var barsel, og tok ~~med seg~~ mat der, bl. a. ertekål som han åt opp.(Det var av gjestebudskosten så vidt en kan forstå.)

2. pinsedag 1720 var det barsel i Vassvika i övre Sigdal.Der var det med en mann helt fra Engar i nedre Eggedal- en mils vei-, noen fra Eidalsroa som ligger tvers over fjorden. De var dugelig fulle da de tok ut med båt frampå kvelden og skulle heim att.Det var etter at sola var gått ned bak fjellet, står det.

Ved sankthanstider 1731 var det barsel på Rolstad i midtre Sigdal.Der sloss to karer så de ble stevna av lensmannen etterpå.

20. Så vidt jeg kan skjönne, har barsel vært navnet på dåpsgildet. Det samme meiner GF ang. Eggedal. De to udaterte sakene som er nevnt ovafor her, er ikke tidfesta nöye nok i tingbökene, og for 1720 mangler vi kirkeböker. Derfor kan jeg ikke få kontrollert om det stemmer med barsel og dåpsgilde den tida. (AM)

21. Så langt tilbake som folk veit om her, var det ikke sendinger ved dåpsgilder. Som jeg nevnte under pkt.19, hadde de ertekål i barsel på Grasvik 1798.Det var den vanlige gjestebudskosten her, ved bryllup og likferd.

22. Går ut her.

23. Nå er det vanlig at samtlige faddere er med til hei-

Lined writing area with horizontal ruling lines.

men etter dåpen, så og besteforeldre, oldeforeldre og andre nærskyldte, sjöl om de ikke er faddere. Det er ganske enkle lag, med middag og kaffe etter, somme tider kveldsmat. Men drikkes^{ak}er er det sjelden noe større av nå, en hörer aldri om fyll i forbindelse med et dåpslag. Fadderne har gjerne sine gaver til barnet, i sølv eller klær, kanskje leikesaker. Men det er ikke noen regel som sier at en fadder skal ha noen gave til barnet. Det blir ettersom det høver. Gudmor har ofte en ting i sølv til barnet, (AM)

24. Födselsdagen ble som regel ikke feiret för århundreskiftet. "Som me ongane, vi visste nå da de va åre, men de vart aller jort noko meire tå de. Vi visste nå ongane fillte år, og uss sjölve au, men aller at de va noko selskap, nei." Så sier Gunhild Finnebråten, det gjelder tida utover i 1880-90 åra. "Ikkje hos uss hell," svarer Kristi Solum til, hun er vokset opp på Grenskogen i Sigdal. Heller ikke i Kirkebygda i Sigdal gjorde de noen stas på födselsdagen för omkr. 1900. Ikke engang ved runde tall ble det holdt lag den tida for voksne.

Jeg har ei oppskrift fra Eggedal, den sier at omkr. 1880 kunne det hende at de på somme steder koka römmegraut til barha når de fyllte år. (AM, oppsk. fra 1932, uten kilde.)

25. De fleste voksne holder ikke noe lag ved hver födselsdag, men det kan bli gjort litt ekstra heime, litt omframt middagsmat, kaker til kaffen. Ved runde tall kan det bli 50-års, 60-, 70-, 75-, 80-, 90-, 100-års lag. Og korrespondenten for lokalavisen ofrer gjerne noen ord på vedkommende, hvis dagen er kjent. (Buskerüds Blad og Fremtiden, Drammen).

26. Det er skyldfolk og granner som kommer til laget, helst ubedt. Det blir kjent i grenda at det skal være lag,

7.
og folk kommer utpå ettermiddagen, ved 5-6 tida. Somme kan bli bedt.

27. Alle har med gaver. Er det noen som ikke kan bli med i laget, sender de gjerne ei gave. Så blir de som regel bedt til et "attpålag" noen dager seinere, helst en lørdag eller søndag.

28. Sml. under pkt. 24 her.

29. Utover etter 1920 ble det vanlig å gjøre stas på barna når de fyllte år, det ble små lag av jamaldringer, med sjokolade, brus eller saftdrikke, smørbröd, blautkaker og andre kaker og mjölk. Det er skikken nå, fra barna er 3-4 år til de kommer opp i 11-12 års alderen, så for småjentene, guttene slutter med slike lag i 9-10 års alderen, mange gutter bryr seg ikke om å ha noe lag i det hele tatt.

30. Konfirmasjonsdagen ble ikke feiret jamt over her før etter 1900. "De va å få sjifta kler og få sei noko mat nå'n kom himatt," sier KS. "Dö^m va reddare för klea den tia."

31. Utover omkr. 1910 kunne det hende det ble bedt noen nærskyldte til middag konfirmasjonsdagen, så som besteforeldre, fars og mors søsken, eller granner som de var mye sammen med.

32. Under og etter forrige krig ~~hitta~~^{ble} det vanlig med lag ved konfirmasjonen, og nå er det gjengs. Det er neppe noen konfirmantheim som ikke har gjester konfirmasjonsdagen. Læreren i kretsen er nesten alltid bedt bort den dagen, ofte til flere steder der det er konfirmanter fra elevflokkens hans. Presten er også bedt bort.

33. Sendinger til konfirmasjonslag er ukjent, men skyldfolka har gjerne med ei kake til å "spe på med."

34. Gaver til konfirmanten er vanlige, helst fra de inn-

bedte, men det hender og at andre som står familien nær på en eller annen måte, sender gaver.

35. Ukjent her.

36. Det er ikke i manns minne at det ble holdt festaröl.

37. Festeöl er nevnt atskillige ganger i tingbøkene her.

Såleis i 1690 på Stövern. Der er nevnt seks voksne karer (innen 1,5 mils avstand) som var med. De drakk, og sloss så pass at det ble meldt til övrigheta.

Den gangen Kristoffer Kittilsen Hovland fra Sigdal ble festa med ei jente fra Kleivjordet i Numedal, var det minst tre karer med han her fra bygda over til Numedal. To av dem sloss. Det ble vitna i ^{or} ~~fr~~ bindelse med et annet slagsmål mellom de samme sigdölene i 1690.

Ved skifte på Nes i nedre Sigdal 1713, fikk hver sönn og datter 6 riksdaler for "festeöls giörelse."

På Hoffar i Sigdal 1759: "Til jevne for Festeölls gierden imod de gifte Döttre ..... Even for en Broderlod, efter overslag skal have 12 rd., og den end ugifte söster Aase for en Sösterlod 6 rd."

I et festeöl på Eikje i Sigdal hadde ungdommen tinga seg spellemann til å spälla på filo for å danse. Det de gjorde. Han spellte og fikk betalninga av dem og av Knut Eikje. Spellemannen var Tollef Rolstad. Knut Eikje ble meldt av den privilegerte spellemannen her, og måtte böte 5 rd. til de fattige og 4 rd. i omkostninger til den privil. Ellev Östensen." (1754).

Hoffar 1753: Reknskap over utgiftene ved et festeöl og etterfølgende bryllup for en sönn, nevnt ved et skifte:

Til festeölet:	1 tönne malt til brennevin.	2 rd.	-"
	1 qtr. malt til öl	-"	2 -"
	1 setting kveite	-"	- " 16
		2 -	2- 16

Gardsprodukter er ikke nevnt som utgift, likevel kan en ikke gå ut fra at det var sending. For om en sammen-

00103

likner med innkjøpet til bryllupet for samme sønnen, finner en at det ble kjøpt inn av alt. (Se pkt. 38 her.)

En har inntrykk av at festeølet var et fyllelag.

9. mars 1722 hadde Erik Ellefsen og Turi Andresd. "festsøl paa Kolsrud." 25. samme måned bryllup samme sted.

Som nevnt, er det ikke i manns minne at det er holdt festeøl. "De va ingen som visste om at ^{je} og'n Gunnar va förlåvå."

(GF. omkr. 1880)

38. Utlegg til mat og drikke ved et bryllup på Hoffar ~~1753~~

1753 :

Til å kjøpe inn for på Bragernes	20 rd	-	-
7,5 tønne malt, fikk det på garden	15	"	-
1 nauteslakt	4	"	-
6 sauer	3	"	-
Flesk for	2	"	2
1 tønne rug	2	"	-
1/2 t. kveite	1	"	-
Rug og kveite til lefsekling og bröd	1	"	-
1 bismerpund smör	1	"	-
Erter og gryn	-	"	3
1 bmp. 20 bmm. humle a 1 rd.	-	"	2
			<u>3</u>

er 53 rd 1 ort 3 sk.

Jeg har ikke opplevd noe tredagers bryllup, derfor må jeg holde meg til det som andre har fortalt, og fra skrevne kilder. I tingboka er det nevnt at da Kittil Høvika i Sigdal gifta seg i 1746, var karene beskjenket tredje dags morgen.

Ved et tredagers bryllup var matmåla slik:

Ettersom gjestene kom til bryllupsgarden om morgenen, var det først dram med brennevinsbröd til, dvs. "ei sljive med gveitekaku og ein vaffel."

Så snart alle gjestene var samla, ved 10-11 tida, var det "måråmat hell dugur". Navnet skifta litt, men helst sa de dugur eller föredugur. "De va lefsekling, vaffel og oppsköri gveitekaku, tå den som va i senningskörvine, raka-fisk te klingen, vess de va den tia på åre, og kaffi. (Omkr. 1860.) "För döm binte ~~måramåmat~~ me kaffi'n, va're öl te maten."

10.
Jöran Vika fortalte at "döm kalla detta måltie för dugur, eller föredugurn, så oppi övre Sigdæi, döm hadde eti heime före döm jikk."

Etter turen til kirken, - det ble skjenket öl eller brennevin på veien, kjökemesteren hadde kagge med öl om sommeren, brennevin om vinteren, - var det dram og "biti" straks brurefera kom heim til gards att.

"De kunne nå töllere litt inna de vart meddan, men helst va're mat på timen. De va meddan: Te ^{lö} fremat va're kål, denna va koka på gammalt kjøtt me mikkji ertar og grin i. Attåt kål'n hadde döm tunnbrö. Te ettermat va're de kjötte som kåln va koka på, også tåffel og tunnbrö, og ikkje noko ana. (Jöran Vika, Kittil Pilterud 19 27/28.)
Ölböllane vart sendt rundt, to ve hvert bor, ^{ein på} ~~mamma~~ hver sie. Oppi den store böllen flaut de ein liten bölle som döm drakk tå. I store lag kunne de vara både to og tre borsetningar." (JV m.fl.)

"Da'o ^M mari Skartum vart jift te Ringnes (1812) va de slekt et svart bröllöp på Skartum. De vart slakta 13 naut, men de vart för lite, så döm måtte slakte meire. Döm hölt på i åtte dagar. De va ein greve der au. Han satt övst ve bore. Men han åt ikkje kjötte, han bare saug krafta tor kjötte, så tenerane bar heile fata me tuggur ut att etter'n. Denna greven sku hatt så vondt för å gå, de måtte to-tre mann te å stöja'n. De va så gromt me denna greven, men han sku vöri har me medeln hass Sven Skartum, sier döm." (Aase Skartum 1945).

Etter meddan ei stunn, sku de vara kaffi me bakels og et slags gätter som va stekt i jarn og ligna mest på kromkakur, bare mikkji större og tjukkare. Somme hadde sukker te kaffi'n, andre hadde bare jeiteprim i stella. Så vart de dansa. Da kom kjökemestern me varmdrekke og

11.
sjenkte te alle som ville ha. Ja, han sjenkte reint ~~innem~~
brennevin au, inniblant. Men han hölle atti, döm fekk ikk
kje meire enn döm tåla, så fulle vart döm ikkje fiste ~~mar~~
natta.

Utpå nått kom kjökemestern og ba döm te kvellvorn. Da va
're römmegraut. Kjæringane i grannelage hadde vöri heim-
att om eftan og koka grauten, nå kom tenesjentune me'n.
Dei rosemåla spanna vart sette etter einan på bore, og
alle sku smaka på grauten i alle spanna. - Så vart de
dansa att te utpå mårån lite. " (JV, og mange fleere.)

Andre dagen:

"Så ve högst dagsleite kom fölka fram att te bröllöpsgarn.

Da va're föredugur akkorat som den fiste dagen.

De va meddasmåt som fiste dagen, men helst me noko ferst
kjött attåt i stella för de gamle, helst va're noko
flesk au attåt. Men ertekåln va oppattvart.

Meddaskaffin va som fiste dagen. Kvellvorn va ikkje graut
den andre dagen i Sigdæl. De va tå senningsmaten, vaffel,
kling, klint kaku og öl hell kaffi. Men de va ikkje alle
som bridde sei om maten da, för andre natta fekk döm
drekke så mikkji döm ville, de va da döm fekk feika.
Det vart dans heile natta." Og det var vanlig at mange av
karene drakk så de ble liggende der det hövde. (AM)

De som hadde lang vei, lå på garden eller i grannelaget.

"Döm som låg på garn, fekk båte måråmat og meddan tree
dagen au. Da kom ikkje fölkk tor grenna för utpå eftan.

Da va're dram og biti nå'röm kom, sea va're kvellvor me
mat tor senningskörvine, drekking og dansing te fjære-
dags mårån. Men da va're slutt au. " (JV 1927/28.)

(Sml.: Thormod Skätvedt: Sigdal og Eggedal s.255 flg,
eller "Juleaften på Landet 1951, s.36 flg. Der er nevnt
heller lite om maten i laget, men litt er det.)

12.

Charlotte Amalie Ödegaard i Krödsherad (datter av klokker Knudson i Eggedal, f.1866, døde 1948) var med i et bryllup i Eggedal omkr. 1875, hun har gitt meg en ganske utførlig skildring av bryllupet og maten som nok var litt annerledes i Eggedal enn i Sigdal:

Første dagen: Dram og biteti først, så dugurd. der nevner hun ikke annet enn "kaffe og alle de herlige saker som ble budt omkring." Her var det ikke sendinger denne gangen. Etter kirketuren var det dram og biteti, og ratt etter middag: ertekål, ferskt kjøtt og flesk, poteter med saus, öl i bolle som ble sendt rundt, drammer til karene og de av kvinnene som ville ha. Ikke lenge etter middagen var det kaffe med lefsekling og bakelsvarer, goro, fattigmann og snipp. Kvel^dsmat "som bød på både varm og kald mat i mengde."

Andre dagen: Klokka 11 gikk de til dekt bord "som likesom den forrige dag bugnet av de gode saker." Utpå dagen var det middag. I bryggerhuset hadde de kokt en sver porsjon med römmegraut som ble ~~namnet~~^{öst} opp i boller og av spreke karer med spillemannen i spissen i ~~red~~^a ble båret inn til brura som satte bollene på bordet i passe avstand. Hun hadde reidd bordet denne dagen for å syne hva hun dugde til. Det var öl til grauten. Utpå ettermiddagen var det kaffe med sedvanlige store fat med kling og bakels. Etter det kom toddyen og dansen. Utpå kvelden eller tidlig på natt, var det kveldsmat, de samme retter som ved dugurden.- Her er det ikke nevnt noe om tredje dagen, så det var vel et todagers bryllup fru Ödegaard var med i. I Eggedal brukte de altså annendagsgraut med visse seremonier, det brukte de ikke i Sigdal, som nevnt, der var det første dags kvelden konene fra grenda kom med grauten.

13.

39. Det var ikke like store sendingskorgger på alle gardene. De største gardene hadde gjerne de største korgene, så sa Jöran Vika(1928). Det var heller ^kike en viss mengde i hver korg, men det var helst " ei smörförm på fire merkar mödt i körva, så va're gveitekakur runnenom. Innimöllöm kakune låg de vaffel og bakels, og så ei ruve me lefsekling. Körva va aldeles mett tå mat, og oppå maten låg senningsplögge. De kunne vara ^kkaur og smörkopp au, hell-så va're klint kaku. Da va smöre klint oppå denna runne kakua, oppå heile. De sku vara möllöm ei og hallan mörk smör på kakua, för de sku vara ein ⁿstemmel me smör på kanten på hver sjive. Sjivune vart delt i to att, tvertover. Nå'n fekk slekk ei kakusjive me smör på den eine kanten, måtte'n nå prøve å få klint de utover me fingane så godt 'n kunne."(J.V.-27).

Berit Buskerud (Kirkebygda i Sigdal, tjenestejente, 1847-1926) fortalte i 1924 at hun hadde vært med i et bryllup på Ramstad da han Knut Skatvedt og ho Sigrid Ramstad gifta seg.(1858). Der var det mange fra Skatvedtroa med, de hadde ei mils veg. De hadde så svære sendingskorgger"at det måtte to jentur te å bera inn hver körv. Kåkka sins de va svære senningskörvir döm hadde me sei. Da sa'o Anne Skatvedt de:" De e nå försjell på dekkan her og uss. Vi e så langfætanes at vi må ha mikkji i körvine, för vi kan ikkje kåmmå me graut og fleite slekk som dekkan i granne-lage.""

40. Smörförma som er nevnt ovafor, var vanlig, hver kone hadde si form som smöret ble lagt ned i ved kinninga. Gjerne hadde kona sine forbokstaver skåret inn i sidene på forma, så når disse ble tatt av og botnen löfta av, sto smörförma der rosete og merka med produsentmerke.

41. Helt ukjent her.

42. Det var senning, i senningskörv. Döm kom me senning.

43. Berit Buskerud ^ofirtalte i 1924: " Senninga kom jamt dagen i föreveigen frå grenna. Döm som ~~me~~ va langfælanes, hadde me samre dagen döm kom. De va jentun frå garane i grenna som kom me senninga kvelln för."

44. "Jentun vart da bedd inn på sjenk og biti."(B.B. -24)

45. Ukjent.

46. "De va kåkka i lage som tok i mot senninga og ba jentun inn."(B.B.)

47. Utover i 1880-90 åra ble det slutt med to- og tredagers bryllup. Etter 1910 er det ikke holdt annet enn endags bryllup, det kan være at enkelte nærskylde, helst de med lang veg, er blitt att til middag andre dagen, men da som vanlige gjester.

48. Det er enkelte som holdet bryllupslaget i borgerstua, det gjelder både Sigdal og Eggedal. Det var særlig under siste krigen de tok til med det. Noen få har leid ungdomlokalet til laget sitt.

49. Det var mye i bruk utover fra omkr. 1910 å gifte seg uten å holde noe lag, men nå er det færre som "reiser te bin för å gifte sei." De var helst i Bragernes eller Strömsö kirke eller kapell-eller prestekontor- de ble vigde.

50. Da ble det ikke noe lag etter, og heller ingen bruregavur.

51. Det er en del som holder lag på sølvbryllupsdagen, og de fleste som rekker så langt i samlivet, holder gullbryllupslag, men ellers blir ikke bryllupsdagen feiret.

52. Det var samme reglene for å be til likferd som til bryllup, det var bearlaget og de nærmeste skyldfolk utom bearlaget. Bearlaget hadde sine hevdvunne grenser, det var grenna, "bearlage e de samre som grenna," sa Jöran

00101

Vika. Det var bemann som bad inn til likferd og bryllup. Han hadde en fast, utenat lært formular, og nytta en bestemt framgangsmåte. Innholdet var sjölsagt ikke det samme for likferd som for bryllup. Men når bemann ble for full, - han skulle ha skjenk alle de steder han var innom og bad, - kunne det nok hende at han tok feil bearbön. Det ble hugsa etterpå, til moro for mange, men ikke for kjökemesteren.

53. "På storgarane va likfæra tre dagar för," sa Jöran Vika.

54. "Nå fölka kom om mårån og hadde helsa på alle, vart döm me kjökemestern inni ei stugu og fekk sjenk og biti ^etter.

Så jikk döm inni stugua der like låg og "sku sjå like."

De va måråmat nå alle va kömmi. De va senningskö^vvine döm fekk tå de, som i bröllöp. Frå likfærsgarn vart de tikji

me ei senningsköv te gravern. De va ei ganske stor körv

me mat, de va ei hallflaske brennevin i' o au. (Så seint

som i 1925 var jeg med og laget i stand eü slik korg til

graveren. AM) I likfærine på storgarane va're følt te e-

ting og drekking. De va kål(ertekål) og kjøtt te meddas

fiste dagen, som i et bröllöp. Så va're kaffi etter med-

dan me kling og gveitekaku, goro og bakels. Kvellvorn va

graut i grautespann frå garane, de vart smaka på grauten

i alle spanna, som i et bröllöp. Karane drakk, men ikkje

så mikkji den fiste kvelln. Men så vart de så mikkji

meir den andre og tre dagen.

Andre dagen kom fölk att ve 12- 1 tia. Da va're meddan

ratt, men kanskje de ~~de~~ va dram og biti fist. Te meddas

va're jamt fesk suppe, vess döm ikkje hadde att kål nok

frå den fiste dagen. Så va're kjøtt og tåffel. Öl fekk

döm så mikkji döm ville ha. De va kaffi etter meddan.

Så sette karane sei te å spella kort og drikke. Te

kvellvor va're kling og kaku andre dagen, jamt va're

longemos attåt kakua, også ölost hell kaffi. De vart bru-
ka mjölkegrin attåt au, i store lag. Om kvelln og natta
drakk karane jamt te döm vart ligganes der, döm spella
kort og drakk te lise mårån .

Trea dagen va're bare langfærnes som va te meddas. Men
utpå eftan kom dei andre att au. Og da hente de, som je
kan hugse, at döm dansa, ongdommen. Ikkje på likfærsgarn,
men bori hos grannen. "(J.V. -28)

Matstellet tredje dagen har jeg ikke noe om, men jeg går
ut fra at det var som i et bryllup: middag for de langvegs
fra, kaffi, og kveldsmat med mat fra sendingskorgene. (AM)
Jöran Vika fortälte vidare: " Etter fattifölk, etter on-
gar og fölk bori stugune, hadde döm bare mårålikfær.
Senninga da va ei vaffelkörv. Döm stekte noko finvaffel,
döm som sku te likfæra, tå fint sikta biggmjöl og mjölk.
I körva hadde döm smörkopp. Fölk fekk mat me're samre
döm kom te likfærs, de va tå senningsmaten. Somme hadde
dram og biti te döm ratt döm kom, men de va ikkje stött.
De va nok bare ei mark påtten för de brennevine döm fekk
kjöft, men de va lite me pengane, så fölk bori småstel-
lune spara drammen. Så hörte alle på liktala og såg like
væl å gare. Helst fekk döm noko mat att före döm jikk,
för döm som sku vara me te kjörka, fekk ölost me're
samre döm sku fara me like. Attåt maten va're, bori små-
stellune, mjölkegrin hell mjölkevilling. Döm som va te
kjörka me like, reste heimatt derifrå. ~~Hadde~~ Hadde döm lang
veig, hadde döm me sei niste og gvilte ve kjörka. I Eg-
gedäl gvilte döm i Prestgarn. Nista va tå senningsmaten.
Denna slags likfæra vart kalla mårålikfær. (J.V.-28)

Fra Eggedal forteller Charlotte Ödegaard (1866-1948) at
skikkene med maten var ganske de samme ~~med likferd som~~
ved bryllup. Det eneste var at mens de hadde grauten
andre dagen til middag, i bryllup, hadde de den til kvelds

00101

andre dagen i likferdene.

Engebret Engebretsen i Eggedal hugser fra sist i 1890-åra. Han fortalte om likferd: "Kista sto i stugo 'ell kjøkene. Ute på tone sto bore me glas og brennevin. Sjenk og bitti va're fiste vi fekk nå vi kom. Så va're mat, kaku og lefsekling og gåtter me kaffi. Etter likfæra va're meddan. De va ertekål fist. Så va're kjøtt og tåffel, men de slompa i blant at döm hadde ferkmat me saus, men de va sjeldnare. Den eine böllen me ertekål etter den andre sto på bore så tett at alle kunne nå i me sjeia. Og så jikk ölböllen rundt. Kjökemestern jikk me flaske og glas og sjenkte drammar möllöm möltia." (E.E. -51)

54. Maten ble servert inne i stua-eller stuene- ved langbord. Det var ofte mange bordsetninger, fiste, andre og trea borsetningen.

55. Ukjent.

56. "Döm snakka om likfærsmeddan."

57. Det hendte at husbonndsfolka gjorde likferd etter folk fra husmannsplassene. Det kunne være mangelen på rom som gjorde det. Men det er kjent sak at det "sto te" for mange plassfolk, det ble mere stas ved det da.

58. Det var sendinger til likferd som til bryllup. Fra grenda kom jentene med sendingskorgene kvelden forut, mens langveisfarende hadde sendinga med seg da de kom.

59. " De va senningskörvir me smörförm i midten, gveitekaku, lefsekling og kaker rundt, så körvine va fulle, de låg senningsplægg over maten." (J.V.)

60. Det eneste var at kokka bad inn jentene som kom med sendinga, på dram og biti.

61. Ukjent nå.

62. Det ble slutt med to og tre dagers likferder utover i 1880-90 åra. Likferda etter Ole Klabu på Grenskogen i

Sigdal i 1868 var i "to fulle dager til ende" etter det sønnen fortalte. Men det skulle vært av de siste fleredagers likferder der på skogen. Etter 1900 er det visst ikke stelt til annet enn endags likferd i Sigdal og Eggedal.

Matmåla var omkr. 1910 : 1. Dram og biti. 2. Måråmat (også kalla dugur eller föredugur⁺). 4. Middag, med mere ny-motens mat som fersk suppe, steik av okse eller gris, kjøttkaker, poteter og saus, syltetøy, somme steder med kokte erter eller grønnsaker til, helst kål og gulrötter. +9 3. Dram og biti ved heimkomsten fra kirken.

5. Ettermiddagskaffe med lefsekling og kaker av atskillige slag. 6. Kveldsmat. Nå var grauten avløst. Det var brödmät, kling, kaker med kaffe eller öl. Nå var det ~~slutt~~ slutt med sendingene. På de trykte innbydingskorta som ble sendt rundt i posten, stod det til slutt : Sending frabedes. Kjökemesteren slapp nå å gå garimellom og be til likferds, men heime på garden var det han som sto for alt og sørget for at gjestene fikk det de skulle ha av mat og drikke likferdsdagen.

63. Likferdene var, som bryllupene, noen fyllelag. Det er i manns minne, og tingbökene nevner om slagsmål på veg til kirke med lik. Til ei likferd på Eikje i 1747-etter Ola Eivindsen- kjøpte Knut Eikje inn

1/2 anker fransk brennevin	3 - 2 - "
1/2 " norsk "	2 - 2 - "
specerier	- - 2 - "
1 qtr. salt torsk	1 - 1 - "
3 tönner malt a 2 rd.	6 - " - "
16 bmm. humle a 6 sk.	1 - " - "
Slakta 3 bukker a 3 ort	2 - 1 - "
Nok röykt kjøtt og flesk, samt rugmjöl til ömsbröd og tunnbröd	4 - " - "

Erik Jonsen böter fordi han bl. a. i 1650 stakk Björn Skare i ei likferd der liket sto på golvet og skulle hermed til kirken, ~~to~~ to store knivsting. (Tingbok)

00101

19.

På Hovland var det likferd i 1719. Der satt de på en ~~n~~ benk og drakk. Da så de Andres Hoffar slo til lensmannen Rasmus Vad i panna med ei ölskål full av öl, og de så han törka blodet av seg.

Våren 1730 " udi et saakaldet graveröll paa gaarden Qvisle", det var en söndag, skar Hermund Olsen han Ola Vik med kniv. (Tingbok).

Det har etter hvert gått sterkt tilbake med alkoholbruket ved jordeferder. Så seint som i 1880-90 åra var likferdene reine fyllelag. Etter hvert tok det av med drikkinga. I 1916 var jeg med i ei likferd, jeg var bare smågutten, og la vel merke til det jeg så. Det var etter en gammel föllaugsmann, sönnen var ugift, han hadde overtatt garden og gjorde laget. Utover kvelden satt karene og drakk.

Det var satt fram fullt med flasker på et bord oppå ^{han} salen. Der kunne hver forsyne seg som ~~de~~ ville. Det ble da også gjort så grundig, at fire av karene ble sittende ved flaskene da vi andre gikk ned til kveldsmat. Vi reiste heim snart etter kveldsmaten, men de andre karene fortsatte på salen til lys dag. De fire ivrigste hadde sovna utpå natt, så de ble liggende på golvet der. I dette laget var det bare innkjöpt brennevin, ikke heimebrygga maltöl. Det var kjöpeöl. Det gikk ut med brygginga av maltöl så sist på 1800-tallet, de tok til å kjöpe inn öl fra byen.

64. Sendingene holdt seg lenger ved likferd enn ved bryllup, men det er visst ikke sendt mat til likferdsgarden etter 1900. Derimot tar ofte nærskyldte med seg ei kake, småkaker eller lefsekling. Etter det folk meiner, ble det slutt med å brygge maltöl til likferder omtrent samtidig som til bryllup.

65. Det vanlige er nå at folk möter i kapellet og er med til heimen etter jordfestinga. Der er det middag. Det

kan være tomatsuppe med egg i, oksesteik og karbonader
 erter
 med grønnsaker -køkt kål, blomkål, gulrötter, ~~tomater~~
 tomater,
~~ambem~~ poteter og brun saus, eller det er skinkesteik
 med surkål og svsker, lys saus og poteter. Til ettermat
 kan det helst være riskrem, eller i enkelte tilfelle is
 som er kjøpt ferdig fra Drammens Meieri. Det varierer
 nok litt, men dette er den vanligste kosten nå. Så er
 det öl, helst heimebrygga sirupsöl eller brygga på fer-
 dig maltekstrakt. Mange har kjøpt öl, pilsener, bayer,
 vörter. Drammen er sjeldnere, det kan hende at kjöke-
 mesteren skjenker "akkevit", og at han skjenker attpå en
 eller to ganger. Men det er mange likfædslag der det
 ikke blir servert annet enn heimebrygga öl, sjöl om det
 ikke er avholdsfolk som gjør laget.

- 66. Se under forrige punkt.
- 67. Det er nokså vanlig at laget holdes på Borgerstua,
 det gjelder både Sigdal og Eggedal. Det er bankens og
 kommunens hus, ökonomene står for laget og skaffer til
 det meste, sjöl om enkelte leverer slakt eller kaker.
 Likevel er det vel ennå et flertall som holder lökferds-
 laget i heimen.
- 68. Skikken med trykte innbydinger til likferd kom uto-
 ver i 1890-åra. Men helt fra 1730 åra har vi oppbevart
 skrevne innbydinger.
- 69. Det var en og annen som averteret dödsfall i avise-
 ne utover för 1900, men det var ikke mange. Men etter
 1910 er det blitt så å si en fast skikk, det kan eneste
 være småkårsfolk som frykter utgiftene, som lar det være.
- 70. Det er ikke noen fast tradisjon med maten 17. mai.
 Men barna har de siste 15-20 åra tatt til å rekne brus
 som en viktig del av 17.maifeiringa. De voksne rekna
 som sin særrett å drikke seg fulle den dagen, så karene.

00101

Det ble skrevet atskillig her fra bygda i lokalavisene om den uhøvelige måten de holdt fest på 17. mai. (1890)

71. Morsdagen er i de siste 10-12 åra blitt hugsa, mest etter omtale i avisene, så som i annonser. Men den har ikke slått gjennom som vanlig festdag i heimene med særskilt mat for dagen.

72. Farsdagen veit jeg ikke av blir nevnt, langt mindre har det festa seg noen tradisjon ang. maten.

73. Se under 71 og 72.

74. Det blir tinga endel kaker hos bakeren til morsdagen, men det er ikke vanlig at far og barn gjør det på den måten ennå.

75. Feiringa av morsdagen er kommet inn gjennom annonser i lokalavisene, og er på den måten etter hvert glidd inn i tankegangen hos enkelte familier. Men det er ikke den store mengden som feirer den dagen ennå. Det gjelder både Sigdal og Eggedal.